

Дисципліна з підготовки магістра:

КЛІНІЧНА ФАРМАЦІЯ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНА ОПІКА

Спеціальність	226 Фармація, промислова фармація
Спеціалізація	226.01 Фармація
Освітня програма	ОПП «Фармація» (2023)
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Навчальний рік	2026-2027
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова викладання	українська, англійська
Загальне навантаження	8,5 кредитів ЄКТС
Курс / семестр	IV-V/7-9 (денна ф.н.) V-VI/9-11 (заочна ф.н.)
Укладач	к.ф.н., доцент ЗВО Т. І. Войтенко
Викладачі	к.ф.н., доцент ЗВО Т. І. Войтенко, к.ф.н., доцент ЗВО А.С. Воронкіна, к.ф.н., доцент ЗВО Ю.О. Томашевська
Місце проведення, контакти	pharmacy@vnmu.edu.ua , м.Вінниця, вул. Пирогова 56, телефон 55 – 39 - 52

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

АНОТАЦІЯ

Коротка анотація курсу, актуальність. Клінічна фармація та фармацевтична опіка як предмет має своєю метою підготовку майбутніх фахівців, які б володіли достатнім обсягом теоретичних знань та практичних навичок для проведення разом з лікарем роботи по забезпеченню максимально раціональної лікарської терапії у конкретного хворого, а також для здійснення фармацевтичної опіки відвідувачів аптеки. Участь фармацевта в проведенні лікарської терапії сприяє своєчасному доведенню до хворого ліків оптимальної якості, встановленню максимально раціональних шляхів та режимів введення, попередженню призначення несумісних лікарських препаратів, зведенню до мінімуму їх побічної дії, а також зменшенню поліпрагмації. Клінічна фармація є теоретичною базою для проведення консультативної роботи серед лікарів і населення з питань раціональної лікарської терапії, а також для здійснення фармацевтичної опіки пацієнтів.

Пререквізити. Для успішного засвоєння дисципліни студенту необхідні знання, отримані в процесі вивчення наступних дисциплін: фармакології, фармакотерапії з фармакокінетикою, біології з основами генетики, анатомії та фізіології людини, мікробіології з основами імунології, етиці та деонтології у фармації, патологічній фізіології, гігієні у фармації та екології, першій долікарській допомозі з ознайомчою медичною практикою, які передують вивченню дисципліни або вивчаються одночасно; закладає основи для вивчення студентами таких суміжних дисциплін, як фармацевтична хімія та фармацевтична біотехнологія, фармакогнозія, фармакоекономіка, програми яких інтегровано доповнюють зазначену дисципліну, яка є базовою у циклі клінічних дисциплін для фармацевтів.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою викладання навчальної дисципліни є закріплення практичних навичок та підготовка фармацевтів, які б володіли достатнім обсягом теоретичних знань та практичних навичок для проведення разом з лікарем роботи по забезпеченню максимально раціональної лікарської терапії у конкретного хворого, а також для здійснення фармацевтичної опіки пацієнтів в аптеці.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Клінічна фармація та фармацевтична опіка» є:

- засвоєння загальної синдромології та симптомології найбільш поширених захворювань в клініці внутрішніх хвороб;
- засвоєння ознак основних симптомів, які можуть лікуватися за допомогою безрецептурних ЛП в межах концепції самолікування (нежить, головний біль, діарея тощо);
- засвоєння ознак основних синдромів, які потребують обов'язкового втручання лікаря;
- вивчення загальних принципів діагностики та методології диференціальної діагностики захворювань внутрішніх органів, засвоєння загальних принципів інтерпретації результатів обстеження хворого;
- засвоєння загальної методології та принципів вибору ЛП для ефективної та безпечної лікарської терапії, враховуючи функціональний стан хворого та фармакологічні особливості ЛП;
- вивчення факторів ризику розвитку та клінічних проявів побічної дії ЛП та їх комбінацій, засвоєння основних підходів до зниження побічної дії ЛП при призначенні їх конкретним хворим;
- засвоєння принципів оцінки ефективності та профілю безпеки застосування конкретних фармакологічних груп та ЛП;
- засвоєння основних принципів симптоматичної лікарської терапії захворювань і патологічних станів, при яких можливе відповідальне самолікування;

- засвоєння принципів та придбання навичок здійснення фармацевтичної опіки пацієнтів при лікуванні безрецептурними та рецептурними ЛПІ;
- засвоєння навичок отримання, аналізу та подання інформації про фармакологічні властивості ЛПІ, тобто проведення консультаційної роботи про ЛПІ серед медичних працівників та різних верств населення;
- засвоєння принципів медичної деонтології, етичних норм поведінки фармацевта в клініці, взаємовідносинами фармацевта та лікаря, фармацевта та хворого;
- ознайомлення з основними видами медичної документації та методами клінічного обстеження хворих.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна:

інтегральна (ІК): Здатність розв'язувати задачі та осмислювати й вирішувати практичні проблеми дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері фармації.

загальні компетентності(ЗК):

- ЗК 02. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 03. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК 04. Здатність до адаптації та дії у новій ситуації. Здатність виявляти ініціативу.
- ЗК 06. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК 07. Здатність до вибору стратегії спілкування, здатність працювати в команді та з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності.
- ЗК 08. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- ЗК 09. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

спеціальні (фахові, предметні) компетентності (ФК):

- ФК 01. Здатність збирати, інтерпретувати та застосувати дані, необхідні для професійної діяльності, здійснення досліджень та реалізації інноваційних проєктів у сфері фармації.
- ФК 02. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі фармації у широких або мультидисциплінарних контекстах.
- ФК 03. Здатність розв'язувати проблеми фармації у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.
- ФК 04. Здатність використовувати у професійній діяльності знання нормативно-правових, законодавчих актів України та рекомендацій належних фармацевтичних практик.
- ФК 05. Здатність продемонструвати та застосувати у практичній діяльності комунікативні навички спілкування, фундаментальні принципи фармацевтичної етики та деонтології, що засновані на моральних зобов'язаннях та цінностях, етичних нормах професійної поведінки та відповідальності відповідно до Етичного кодексу фармацевтичних працівників України і керівництв ВООЗ.
- ФК 06. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію у сфері фармації до фахівців і нефаківців, зокрема до осіб, які навчаються.
- ФК 09. Здатність здійснювати консультування щодо рецептурних і безрецептурних лікарських засобів й інших товарів аптечного асортименту та аспектів здорового харчування, фармацевтичну опіку під час вибору та реалізації лікарських засобів природного та синтетичного походження шляхом оцінки співвідношення ризик/користь, сумісності, із врахуванням їх біофармацевтичних, фармакокінетичних, фармакодинамічних та фізико-хімічних і хімічних особливостей, показань/протипоказань до застосування, керуючись даними про стан здоров'я конкретного хворого.
- ФК 10. Здатність здійснювати моніторинг ефективності та безпеки застосування

населенням лікарських засобів згідно даних щодо їх клініко-фармацевтичних характеристики.

Постреквізити. Основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні суміжних дисциплін протягом п'ятого року навчання, є базою для підготовки до ліцензійного іспиту ЄДКІ, підготовки до навчання у закладах вищої освіти на програмах до циклу основних дисциплін професійно – орієнтованої підготовки фахівців спеціальності «Фармація, промислова фармація» другого рівня вищої освіти

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Після успішного вивчення дисципліни здобувач зможе:

- ПРН 01. Застосовувати спеціалізовані знання та уміння/навички з загальних та фахових дисциплін у професійній діяльності.
- ПРН 02. Критично осмислювати наукові і прикладні проблеми у сфері фармації.
- ПРН 03. Оцінювати та забезпечувати якість та ефективність діяльності у сфері фармації.
- ПРН 05. Планувати та реалізовувати професійну діяльність на основі нормативно-правових актів України та рекомендацій належних фармацевтичних практик.
- ПРН 07. Демонструвати вміння самостійного пошуку, аналізу та синтезу інформації з різних джерел, включаючи фахову літературу, патенти, бази даних; оцінки її, зокрема, з використанням статистичного аналізу, а також застосування цих результатів для рішення типових та складних спеціалізованих завдань професійної діяльності, в тому числі щодо розробки та виробництва лікарських засобів.
- ПРН 08. Розробляти і приймати ефективні рішення з розв'язання складних/комплексних задач фармації особисто та за результатами спільного обговорення; формулювати цілі власної діяльності та діяльності колективу з урахуванням суспільних і виробничих інтересів, загальної стратегії та наявних обмежень, визначати оптимальні шляхи досягнення цілей.
- ПРН 09. Розробляти і реалізовувати інноваційні проєкти у сфері фармації, а також дотичні міждисциплінарні проєкти з урахуванням технічних, соціальних, економічних, етичних, правових та екологічних аспектів.
- ПРН 12. Сприяти збереженню здоров'я, зокрема профілактиці захворювань, раціональному призначенню та використанню лікарських засобів. Виконувати сумлінно свої професійні обов'язки, дотримуватися норм законодавства щодо просування та реклами лікарських засобів. Володіти психологічними навичками спілкування для досягнення довіри та взаєморозуміння з колегами, лікарями, пацієнтами, споживачами.
- ПРН 14. Визначати переваги та недоліки лікарських засобів різних фармакологічних груп з урахуванням їхніх хімічних, фізико-хімічних, біофармацевтичних, фармакокінетичних та фармакодинамічних особливостей. Рекомендувати споживачам безрецептурні лікарські засоби та інші товари аптечного асортименту з наданням консультативної допомоги та фармацевтичної опіки.
- ПРН 15. Формулювати, аргументувати, зрозуміло і конкретно доносити до фахівців і нефахівців, у тому числі до здобувачів вищої освіти інформацію, що базується на власних знаннях та професійному досвіді, основних тенденціях розвитку світової фармації та дотичних галузей.
- ПРН 16. Фіксувати випадки проявів побічної дії при застосуванні лікарських засобів природного та синтетичного походження; оцінювати фактори, що можуть впливати на процеси всмоктування, розподілу, депонування, метаболізму та виведення лікарських засобів і обумовлюються станом та особливостями організму людини і фармацевтичними характеристиками лікарських засобів.

3. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ЇХ ОБСЯГ

Вид занять	Години	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Лекції:	18	10
Практичні заняття:	144	32
Самостійна роботи:	93	213
Всього	255	255

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назви модулів і тем
Модуль 1 «Загальні питання клінічної фармації. Клінічна фармація та фармацевтична опіка в кардіології, пульмонології, ревматології»	
1	Клінічна фармація як наука. Основні положення клінічної фармації та клінічної фармакології. Самолікування й фармацевтична опіка. Етика й деонтологія в фармації. Психологічні аспекти взаємовідносин між провізором та пацієнтом. Комплайєнс. GCP. Міжнародні правила та стандарти клінічних досліджень.
2	Види лікарської терапії. Клінічні аспекти фармакокінетики й фармакодинаміки. Впливи на фармакодинамічний ефект. Контроль ефективності лікарських препаратів. Оригінальні та генеричні лікарські препарати.
3	Побічна дія лікарських засобів. Взаємодія лікарських речовин. Комбіновані ліки. Профілактика виникнення та шляхи корекції негативного впливу ЛП. Протокол фармацевта при отриманні інформації про випадки побічних реакцій та/або відсутності ефективності лікарських засобів.
4	Клінічна фармація в кардіології. Класифікація і загальна характеристика захворювань серцево-судинної системи. Класифікація та принципи призначення антиангінальних ЛЗ. Принципи надання невідкладної допомоги при ускладненнях ІХС.
5	Клінічна фармація гіпотензивних лікарських засобів. Класифікація гіпотензивних лікарських засобів (І та ІІ ряду). Особливості вибору і призначення антигіпертензивної терапії препаратами І ряду. Можливі побічні ефекти та ускладнення терапії, шляхи їхнього подолання. Протокол Фармацевта при відпуску антигіпертензивних препаратів, що підлягають реімбурсації.
6	Комбінована терапія артеріальної гіпертензії. Раціональні поєднання антигіпертензивних препаратів. Методи оцінки ефективності терапії. Резистентна артеріальна гіпертензія.
7	Антигіпертензивні препарати ІІ ряду: переваги і небезпеки використання. Гіпертонічний криз. Лікарські засоби для купування гіпертонічного кризу. Дії фармацевта при виникненні у пацієнта гіпертонічного кризу.
8	Клінічна фармація антиаритмічних ЛЗ
9	Клінічна фармація глікозидних та неглікозидних кардіотоніків. Метаболічні та допоміжні препарати в кардіології.
10	Клінічна фармація діуретиків. Особливості призначення при різних патологіях.
11	Клінічна фармація гіполіпідемічних лікарських засобів.
12	Клінічна фармація антиагрегантів, антикоагулянтів, фібринолітиків.
13	Клінічна фармація гемостатиків місцевої та системної дії.
14	Клінічна фармація препаратів, що застосовуються у неврології та психіатрії (антипсихотики, транквілізатори, заспокійливі та снодійні ЛЗ)
15	Клінічна фармація протиепілептичних та протипаркінсонічних ЛЗ.
16	Стимулятори ЦНС. Клінічна фармація антидепресантів. Препарати, що покращують мозковий кровообіг.
17	Фармацевтична опіка при захворюваннях ЦНС (астено-депресивних станах, неврози, порушення сну та пам'яті). Головний біль, мігрень. Протоколи фармацевта «Симптоматичне лікування стресу» та «Симптоматичне лікування безсоння», «Симптоматичне лікування головного болю»
18	Клінічна фармація у пульмонології (БА, ХОЗЛ)
19	Клінічна фармація препаратів для лікування кашлю. Протокол фармацевта «Симптоматичне лікування кашлю»
20	Клінічна фармація у ревматології. Клінічна фармація нестероїдних протизапальних засобів. Фармацевтична опіка при використанні глюкокортикостероїдів.
21	Клінічна фармація імунодепресантів, цитостатиків та інших антипроліферативних ЛЗ
22	Клінічна фармація подагричного артрити. Урикозуричні та урикодепресивні ЛЗ.

23	Протоколи фармацевта при відпуску лікарських засобів без рецепта «Симптоматичне лікування болю у м'язах та спині», «Симптоматичне лікування поверхневих закритих травм», «Симптоматичне лікування зубного болю»
24	Підходи до раціонального вибору ЛП для лікування захворювань опорно-рухової системи. Клінічна фармація хондропротекторів. Протоколи фармацевта «Профілактика і симптоматичне лікування остеоартрозу», «Профілактика захворювання на остеопороз».
25	Підсумкове заняття модулю 1.
Модуль 2 «Клінічна фармація та фармацевтична опіка при відпуску антимікробних ЛЗ. Клінічна фармація в гастроентерології, гепатології»	
1	Клінічна фармація антимікробних лікарських засобів. Тактика вибору.
2	Класифікація бета-лактамних антибіотиків. Резистентність до бета-лактамних антибіотиків, типи бета-лактамаз. Клінічна фармація пеніцилінів.
3	Цефалоспорины, карбапенеми, монобактами. Механізм дії, принципи вибору, побічні ефекти.
4	Клінічна фармація макролідних антибіотиків. Класифікація аміноглікозидів, тетрациклінів. Механізм їх дії, принципи вибору, побічні ефекти, вікові особливості застосування.
5	Клінічна фармація лінкозамідів, ванкомицину, хлорамфеніколу. Тактика призначення, особливості використання.
6	Класифікація фторхінолонів, сульфаніламідів, нітрофуранів, похідних 8-оксихіноліну. Механізм їх дії, принципи вибору, побічні ефекти, вікові особливості застосування.
7	Клінічна фармація протитуберкульозних лікарських засобів. Класифікація, механізм їх дії, принципи вибору, побічні ефекти, особливості застосування. Протокол фармацевта «Попередження захворювання та сприяння прихильності до лікування при туберкульозі»
8	Клінічна фармація протигрибкових лікарських засобів. Класифікація, механізм їх дії, принципи вибору, побічні ефекти, особливості застосування.
9	Клінічна фармація противірусних ЛЗ, що в використовуються в пульмонології. Класифікація, механізм їх дії, принципи вибору, побічні ефекти, особливості застосування. Протокол фармацевта при відпуску лікарських засобів без рецепта «Профілактика захворювання на грип та ГРВІ»
10	Протоколи фармацевта «Симптоматичне лікування підвищеної температури тіла у дітей віком до 15 років», «Симптоматичне лікування підвищеної температури тіла у дітей з 15 років та у дорослих», «Симптоматичне лікування риніту»
11	Клінічна фармація антиретровірусних лікарських засобів. Протокол фармацевта «Попередження захворювання та сприяння прихильності до лікування при ВІЛ/СНІД»
12	Інші противірусні лікарські засоби. Протокол фармацевта при відпуску лікарських засобів без рецепта «Симптоматичне лікування герпетичного ураження губ».
13	Клінічна фармація протипротозойних лікарських засобів
14	Клінічна фармація протипаразитарних лікарських засобів. Антигельмінтні препарати. Протоколи фармацевта «Симптоматичне лікування корості», «Симптоматичне лікування педикульозу»
15	Клінічна фармація антисептиків. Протоколи фармацевта «Симптоматичне лікування болю в горлі», «Симптоматичне лікування поверхневих ран».
16	Протокол фармацевта при відпуску лікарських засобів без рецепта «Симптоматичне лікування опіків»
17	Застосування лікарських засобів, що впливають на ШКТ. Підходи до медикаментозного лікування. Клінічна фармакологія ЛП, які використовуються при гіперацидних станах. Протокол фармацевта «Симптоматичне лікування печії»
18	Клінічна фармація ерадикації <i>Helicobacter pylori</i> (АБ ЛП групи макролідів, пеніцилінів, тетрациклінів, похідних нітроімідазолу).
19	Клінічна фармація при порушенні функції підшлункової залози. Протокол фармацевта «Симптоматичне лікування ферментативної недостатності підшлункової залози».
20	Клінічна фармакологія ЛП, які підвищують тонус і стимулюють моторику ШКТ. Протокол фармацевта «Симптоматичне лікування закрепку». Фармацевтична опіка при відпуску протиблювотних лікарських засобів.
21	Протокол фармацевта при відпуску лікарських засобів без рецепта «Симптоматичне лікування діареї». Фармацевтична опіка хворих з симптомами дизбактеріозу. Ентеросорбенти.
22	Клінічна фармація препаратів при захворюваннях гепато-біліарної системи. Протокол фармацевта «Симптоматичне лікування порушення функції жовчного міхура і жовчовивідних шляхів».
23	Підсумкове заняття модулю 2. Залік.

Модуль 3 «Клінічна фармація та фармацевтична опіка в нефрології, гематології, ендокринології, дерматології» (2027-2028 н.р.)	
1	Клінічна фармація у нефрології.
2	Клінічна фармація та фармацевтична опіка ЛП для усунення больового синдрому (міотропних спазмолітиків, М-холінолітиків).
3	Клінічна фармація антианемічних лікарських засобів (препарати заліза, В ₁₂ , В ₆)
4	Клінічна фармація препаратів, що впливають на гемопоез (Еритропоетини, Г-КСФ)
5	Клінічна фармація в ендокринології (види терапії та особливості фармацевтичної опіки). Симптоми і синдроми при ЦД. Особливості моніторингу рівня глюкози.
6	Клінічна фармація та фармацевтична опіка пацієнта з ЦД 1 типу. Схеми інсулінотерапії.
7	Клінічна фармація ЦД 2 типу. Протокол лікування неускладненого ЦД 2 типу.
8	Особливості клінічної фармації та фармацевтичної опіки при ЦД 2 типу у пацієнтів з високим кардіоваскулярним ризиком або ХХН.
9	Ускладнення ЦД діабету: моніторинг, лікування, фармацевтична опіка.
10	Фармацевтична опіка при відпуску препаратів для лікування судинних патологій (варикозна хвороба, геморой, облітеруючий ендартеріїт).
11	Клінічна фармація захворювань щитовидної залози. Гіпотиреоз. Протокол фармацевта при відпуску лікарських засобів без рецепта «Профілактика захворювань, спричинених йодною недостатністю»
12	Клінічна фармація при лікуванні гіпертиреозу.
13	Клінічна фармація ендокринних порушень статеві системи. Естрогени та антиестрогени. Андрогени та антиандрогени.
14	Клінічна фармація та фармацевтична опіка при відпуску контрацептивів. Гормональна контрацепція: підходи, види терапії, ризики.
15	Симптоми та синдроми при алергічних реакціях та алергічних захворюваннях.
16	Клінічна фармація ЛП, які застосовуються для лікування алергічних захворювань. Протокол фармацевта при відпуску лікарських засобів без рецепта «Симптоматичне лікування алергії»
17	Клінічна фармація в офтальмології.
18	Клінічна фармація у оториноларингології.
19	Клінічна фармація у дерматології.
20	Клінічна фармація вугрової хвороби. Протокол фармацевта при відпуску лікарських засобів без рецепта «Профілактика і симптоматичне лікування вугрів»
21	Клінічна фармакологія інфузійних лікарських засобів. Фармацевтична опіка при гострих отруєннях та передозуваннях. Антидотна терапія.
22	Протокол фармацевта при відпуску лікарських засобів без рецепта «Формування аптечки першої допомоги для подорожей»; «Формування аптечки першої допомоги для службових приміщень»
23	Протокол фармацевта при відпуску лікарських засобів без рецепта «Формування домашньої аптечки першої допомоги», «Формування аптечки першої допомоги для немовлят»
24	Підсумкове заняття модулю 3

5. ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Поточний контроль на практичних заняттях	<u>Методи:</u> усне або письмове опитування та тестування, комп'ютерне опитування та тестування, розв'язання ситуаційних задач
Підсумковий контроль дисципліни – залік	Проводиться на останньому практичному занятті і встановлюється за поточною успішністю відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М.І. Пирогова» https://vnmdu.edu.ua/ Загальна інформація/Основні документи або https://www.vnmdu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf
Підсумковий контроль - іспит	Проводиться під час екзаменаційної сесії за графіком іспитів (і оцінюється відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М.І. Пирогова» https://vnmdu.edu.ua/ Загальна інформація/Основні документи або https://www.vnmdu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf
Засоби діагностики успішності навчання	Теоретичні питання, тести, клінічно-орієнтовані ситуаційні завдання, практичні завдання, демонстрація практичних навичок

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання знань здійснюється згідно чинного Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова

[https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)

Поточний контроль	За системою традиційних оцінок: 5 «відмінно», 4 «добре», 3 «задовільно», 2 «незадовільно»
Проміжні контролю	За системою традиційних оцінок
Контроль практичних навичок	За системою традиційних оцінок
Залік	За 200-бальною шкалою (середня арифметична оцінка за семестр конвертується в бали) Зараховано: від 122 до 200 балів Не зараховано: менше 122 балів
Підсумковий контроль з дисципліни	Оцінка за іспит: 71-80 балів – «відмінно» 61-70 балів – «добре» 50-60 балів – «задовільно» Менше 50 балів – «не задовільно»/не склав
Оцінювання дисципліни:	Поточна успішність – від 72 до 120 балів (конвертація середньої традиційної оцінки за практичні заняття за 120-бальною шкалою): 60% оцінки за дисципліну Підсумковий контроль – від 50 до 80 балів: 40% оцінки за дисципліну Індивідуальна робота – від 1 до 12 балів Сумарно від 122 до 200 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
180-200	A	відмінно	зараховано
170-179,99	B	добре	
160-169,99	C		
141-159,99	D	задовільно	
122-140,99	E	задовільно	
60-121,99	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-59,99	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання засвоєння знань студента

Оцінювання усної/письмової відповіді під час поточного контролю

Оцінка "відмінно" виставляється у випадку, коли здобувач знає зміст теми заняття у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпні, точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеню складності, самостійно генерує інноваційні ідеї.

Оцінка "добре" виставляється за умови, коли здобувач знає зміст теми заняття та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання здобувач відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання, відчуваючи складнощі лише у найважчих випадках.

Оцінка "задовільно" ставиться здобувачу на основі його знань всього змісту теми заняття та при задовільному рівні його розуміння. Здобувач спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує

практичні навички, відчувачи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно.

Оцінка "незадовільно" виставляється у випадках, коли знання і вміння здобувача не відповідають вимогам "задовільної" оцінки.

Критерії оцінювання усіх інших видів навчальної роботи студента ґрунтуються на вимогах Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова» ([https://www.vnmua.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_osv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmua.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_osv_proc(2026).pdf)) і зазначені в робочій програмі навчальної дисципліни.

Оцінювання самостійної роботи.

Оцінювання самостійної роботи здобувачів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному практичному занятті.

Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач освіти після засвоєння дисципліни – 200 балів. Мінімальна кількість балів становить 122 бали.

7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчальний контент (конспект або розширений план лекцій), тематичні плани лекцій, практичних занять, самостійної роботи, завдання для поточного контролю, методичні рекомендації, посібники).

8. ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Виконання навчальних завдань і робота за дисципліною має відповідати вимогам «Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова» ([https://www.vnmua.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_osv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmua.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_osv_proc(2026).pdf)), «Положення про організацію освітнього процесу для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова» (https://www.vnmua.edu.ua/downloads/other/pologPhD_org.pdf), Закону України «Про освіту» (ст. 42), Закону України «Про академічну доброчесність», Кодексу академічної доброчесності ВНМУ ім. М. І. Пирогова (https://www.vnmua.edu.ua/downloads/other/kodex_akad_dobr_edit%202026.pdf).

Здобувач освіти має право на отримання якісних освітніх послуг та безпечне освітнє середовище в умовах воєнного стану, надзвичайних ситуацій та надзвичайних станів, доступ до сучасної наукової та навчальної інформації, кваліфіковану консультативну допомогу під час вивчення дисципліни та опанування практичними навичками. Політика кафедри під час надання освітніх послуг є студентоцентрованою, базується на нормативних документах Міністерства освіти та Міністерства охорони здоров'я України, Статуті університету та порядку надання освітніх послуг, в тому числі при виникненні надзвичайних ситуацій, регламентованого основними документами та розпорядженнями щодо організації навчального процесу в ВНМУ ім. М. І. Пирогова та засадах академічної доброчесності.

Академічна доброчесність. Під час вивчення дисципліни та виконання усіх видів навчальних завдань/дослідницької діяльності здобувач освіти має керуватись Законом України «Про освіту» (ст. 42), Законом України «Про академічну доброчесність», Кодексом академічної доброчесності ВНМУ ім. М. І. Пирогова (<https://www.vnmua.edu.ua/> загальна інформація/ Основні документи/ Кодекс академічної доброчесності ВНМУ ім. М.І. Пирогова). При порушенні норм академічної доброчесності застосовуються заходи реагування відповідно до чинних нормативних документів.

Дотримання правил розпорядку ВНМУ, техніки безпеки на практичних заняттях. На першому практичному занятті викладач проводить інструктаж з безпечного поведіння в приміщеннях кафедри, ознайомлює із місцем розташування укриття, маршрутом переміщення в укриття згідно прийнятої схеми евакуації, правилами поведінки під час переміщення до укриття та перебування в ньому, пояснює всі дії, передбачені Планом реагування на надзвичайні ситуації (згідно Наказу № 505 від 30.08.2023 р.). У разі сигналу «Повітряна

тривога» або інших сигналів оповіщення викладач перериває заняття. Всі разом переходять в укриття, де перебувають до скасування сигналу оповіщення. Після відміни сигналу тривоги викладач і здобувачі освіти продовжують заняття в учбових кімнатах кафедри або самостійно доопрацьовують навчальний матеріал з опитуванням на наступному занятті.

Вимоги щодо підготовки до практичних занять.

Здобувач освіти зобов'язаний приймати активну участь в проведенні освітнього процесу: відвідувати заняття та бути підготовленим до них, тестові завдання до поточної теми мають бути розв'язані у робочому зошиті, схеми та таблиці заповнені; активно обговорювати тему заняття, виконувати всі передбачені програмою завдання, шукати додаткову інформацію по темі заняття та презентувати її своїм колегам.

На заняття слід приходити вчасно. Запізнення не допускається (згідно Правил внутрішнього розпорядку для осіб, що навчаються у ВНМУ). Здобувач, який запізнився більше, ніж на 10 хвилин на заняття, не допускається до останнього і повинен його відпрацювати в установленому порядку.

У спілкуванні з викладачами, співробітниками, товаришами та іншими особами, що навчаються у ВНМУ дотримуватись ввічливості, привітності, доброзичливості. Здобувачі повинні дотримуватись тиші, спокою, шляхетної поведінки в приміщеннях кафедри.

У своїй роботі колектив кафедри дотримується принципів взаємоповаги і толерантності. Те саме вимагається від здобувачів.

Здобувач повинен дотримуватись правил безпеки під час знаходження у приміщеннях кафедри.

Під час роботи в навчально-наукових лабораторіях здобувачі дотримуються правил техніки безпеки (опубліковані на сайті кафедри фармації); при виконанні практичних завдань робоче місце має зберігатись у порядку та бути прибраним після виконання практичної роботи.

Використання мобільних телефонів та інших електронних девайсів. Використання мобільних телефонів та інших електронних пристроїв на занятті не допускається (окрім екстрених дзвінків, випадків демонстрації додаткового матеріалу з теми заняття).

Пропуски занять. Пропущені заняття відпрацьовуються в порядку, встановленому в чинному Положенні про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова (посилання [https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)) у час, визначений графіком відпрацювань (опублікований на сайті кафедри [https://www.vnmu.edu.ua/кафедра фармації](https://www.vnmu.edu.ua/кафедра_фармації)) черговому або своєму викладачу. Відпрацювання передбачає виконання завдань згідно теми пропущеного заняття і специфіки дисципліни.

Засвоєння теми лекцій перевіряють під час практичного, семінарського заняття (практичних навичок) та складанні підсумкового контролю ([https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)).

Порядок допуску до підсумкового контролю з дисципліни наведений в чинному Положенні про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова (посилання [https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)). До підсумкового контролю здобувачі допускаються за умови відсутності академічної заборгованості: середній бал поточних оцінок не менше 3,0 (72 бали за 120-бальною шкалою), всі підсумкові заняття до змістових модулів складено на позитивну оцінку («3» і більше), всі пропущені практичні заняття відпрацьовані на позитивну оцінку («3» і більше). В іншому випадку здобувач повинен підвищити середній бал, відпрацювавши незадовільні оцінки, та відпрацювати пропущені заняття.

Додаткові індивідуальні бали. Індивідуальні бали з дисципліни здобувач може отримати за якісне виконання індивідуальної роботи, зміст якої оприлюднений на сайті кафедри в навчально-методичних матеріалах дисципліни, кількість балів визначається за результатами ІР згідно чинного Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова ([https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)).

Вирішення конфліктних питань. При виникненні непорозумінь та претензій до викладача через якість надання освітніх послуг, оцінювання знань та інших конфліктних ситуацій, здобувач повинен спершу повідомити про свої претензії викладача. Якщо конфліктне питання не вирішено, то студент має право подати звернення до завідувача кафедри згідно Положення про розгляд звернень здобувачів вищої освіти у ВНМУ ім. М. І. Пирогова ([https://www.vnmu.edu.ua/Загальна інформація/Основні документи](https://www.vnmu.edu.ua/Загальна%20інформація/Основні%20документи)). Також здобувач має право звернутись до студентського самоврядування, адміністрації факультету (інституту) чи університету безпосередньо чи через скриньки довіри (лінки і адреси доступні на офіційному сайті ВНМУ). Кафедра виходить з розуміння того, студентоцентричність передбачає відповідальність здобувача за свідоме й активне набуття знань, належне виконання передбачених законодавством та регуляторними документами ВНМУ норм і правил та залишає за собою право інформувати відповідні структури про порушення з боку студентів.

Політика в умовах змішаного навчання. Порядок змішаного навчання регулюється Положенням про запровадження елементів дистанційного навчання у ВНМУ ім. М. І. Пирогова ([https://www.vnmu.edu.ua/ Загальна інформація/Основні документи](https://www.vnmu.edu.ua/Загальна%20інформація/Основні%20документи)). Основними навчальними платформами для проведення навчальних занять є Microsoft Team, Google Meets. Порядок проведення практичних занять, лекцій, відпрацювань та консультацій під час дистанційного навчання оприлюднюється на веб-сторінці кафедри ([https://www.vnmu.edu.ua/ кафедра фармації/ Студенту/форма навчання/курс/навчально-методичні матеріали](https://www.vnmu.edu.ua/кафедра%20фармації/Студенту/форма%20навчання/курс/навчально-методичні%20матеріали)).

Зворотній зв'язок з викладачем здійснюється через чат в Microsoft Team, месенджери (Viber, Telegram, WhatsApp) або електронну пошту (на вибір викладача) в робочий час.

9. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Навчально-методичне забезпечення дисципліни оприлюднено на сайті кафедр. Маршрут отримання матеріалів [https://www.vnmu.edu.ua/кафедра фармації/студенту/](https://www.vnmu.edu.ua/кафедра%20фармації/студенту/)

ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Хайтович МВ, Зайченко ГВ, Афанасьєва Ю, та ін. Клінічна фармакологія: навчальний посібник. Київ: Медицина, 2024. – 335 с.
2. Про затвердження протоколів фармацевта: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 05.01.2022 № 7. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0007282-22> (дата звернення: 31.08.2026). Додаток до наказу (переглянуто у 2025 р.) https://moz.gov.ua/uploads/7/35237-dn_7_05_01_2022_dod.pdf
3. Клінічна фармакологія: підручник / За ред. О. М. Біловола. – Вінниця: Нова Книга, 2021. – 544 с.
4. Ріттер Д. М., Флавер Р., Гендерсон Г., Лоук Ю. К., Мак'юен Д, Ранг ГП, та ін. Фармакологія за Рангом і Дейлом: пер. з 9-го англ. вид.: у 2 т. Київ: Медицина – 2022. – Т1 – 588 с., Т2 – 342 с.
5. Vanderah TW, editor. Katzung's basic & clinical pharmacology. 16th ed. New York: McGraw Hill; 2024. 1347 p.
6. Clinical Pharmacology Made Ridiculously Simple — 6th edition, 2024. Автор James Olson, видавництво MedMaster, ISBN 978-1935660705.
7. Клінічна фармакологія: підручник/ За ред. О.М. Біловола. - Вінниця: Нова книга, 2021.-554 с.
8. Клінічна фармакологія : навч. посіб. / Є. І. Шоріков, Г. І. Шумко, О. С. Хухліна [та ін.]. – Вінниця : Нова кн., 2019. – 510 с

Допоміжна

1. Закон України «Про лікарські засоби» від 28.07.2022 № 2469-IX. Редакція від 05.06.2025. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-20> (дата звернення: 31.08.2026).
2. Dreischulte, T., van den Bemt, B., Steurbaut, S. et al. European Society of Clinical Pharmacy definition of the term clinical pharmacy and its relationship to pharmaceutical care: a position paper. *Int J Clin Pharm* 44, 837–842 (2022).
<https://doi.org/10.1007/s11096-022-01422-7>
3. Whalen K. Lippincott illustrated reviews: pharmacology. 8th ed. Philadelphia: Wolters Kluwer; 2022.
4. Ritter J. M., Flower R. J., Henderson G., Loke Y. K., MacEwan D., Robinson E, et al. Rang & Dale's pharmacology. 10th ed. Philadelphia: Elsevier; 2024. 872 p.
5. Mir F. A., Walker L. E., Brown M.J., Sharma P., editors. Clinical pharmacology. 13th ed. Edinburgh: Elsevier; 2026. 744 p.
6. Побічні реакції окремих груп лікарських засобів: навч. посібник / за ред. проф. О.О. Яковлевої. Вінниця, 2019. – 308с.
7. Сучасна клінічна фармакологія та побічні реакції серцево-судинних лікарських засобів: навч. посібник / за ред. проф. О.О. Яковлевої. Вінниця, 2020. – 204с.
8. Nathan A. Non-Prescription Medicines. 2020. 320 p.
9. Drugs side effects / [Posokhova K.A., Oleshchuk O.M., Korda M.M., Shevchuk O.O., Cherniashova V.V.]. - 2023. - Ternopil : TNMU.– 286 p.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Державний Експертний центр МОЗ України: Галузеві стандарти та клінічні настанови https://www.dec.gov.ua/cat_mtd/galuzevi-standarti-ta-klinichni-nastanovi/
2. Електронна адреса сайту університету: <http://vnmu.edu.ua>
3. Електронна адреса сайту бібліотеки університету: <http://library.vnmu.edu.ua>
4. Всесвітня організація охорони здоров'я <http://www.who.int/en/>
5. Центр якості освіти МОЗ України <https://www.testcentr.org.ua/uk/>
6. МОЗ України <https://moz.gov.ua/>
7. Центр громадського здоров'я МОЗ України <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan>
8. Державний реєстр лікарських засобів www.drlz.gov.ua
9. Уніфіковані протоколи ведення хворих www.moz.gov.ua
10. Австралійський бюлетень небажаних лікарських реакцій. <http://www.tga.health.gov.au/adr/aadrb.htm>
11. Британський щомісячний бюлетень з безпечності застосування лікарських засобів. <http://www.mhra.gov.uk/Publications/Safetyguidance/DrugSafetyUpdate/index.htm>
12. Лекції для післядипломної освіти «Принципи клінічної фармакології» Клінічного центру Національного інституту здоров'я США. <http://www.cc.nih.gov/researchers/training/principles.shtml>.
13. Міжрегіональне товариство спеціалістів доказової медицини: <http://www.osdm.org/index.php>
14. Національна медична бібліотека (NCBI) StatPearls [Internet]. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2026 Jan-. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK430685/>
15. Вісник доказової медицини: <http://www.evidence-update.ua>
16. Європейське товариство клінічних фармакологів і фармакотерапевтів: <http://www.easpt.org>
17. Ресурс з фармакогенетики. <http://www.pharmgkb.org/>.
18. On-line реєстрація небажаних лікарських реакцій на сайті FDA.

<https://www.accessdata.fda.gov/scripts/medwatch/medwatch-online.htm>

19. Онлайн-платформа з протоколами на засадах доказової медицини: <http://guidelines.moz.gov>

20. Взаємодія ліків: <https://www.dynamed.com/drug-interactions>

21. Osmosis from Elsevier <https://youtube.com/@osmosis?si=wfGd7KFtq5yMhsta>

Силабус з дисципліни «Клінічна фармація та фармацевтична опіка» обговорено та затверджено на засіданні кафедри фармації (протокол № 1, від «26» серпня 2026 року).

Відповідальна за курс:

К.фарм.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Тетяна ВОЙТЕНКО

В. о. завідувача кафедри фармації

К.фарм.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Юлія ТОМАШЕВСЬКА